

Monumentnummer*: 532325

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 juli 2016
Kadaster deel/nr: 67354/169

Complexnummer

532322

Complexnaam

NHW-Betonnenw. Ruigenhoek-De Gagel

*Woonplaats**

De Bilt

*Gemeente**

De Bilt

*Provincie**

Utrecht

Locatiennaam

De Bilt

Locatieomschrijving

Betonnen werken Ruigenhoek-De Gagel

*Kadastrale gemeente**

Maartensdijk

*Sectie**

N

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1333

*Rijksmonumentomschrijving***

Cluster 32. Brug en inundatiesluis / damsluis met ontvangst- en lozingskommen.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

BRUG EN INUNDATIESLUIS / DAMSLUIS MET ONTVANGST- EN LOZINGSKOMMEN als civiel en militair waterbouwkundig ensemble van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het verdedigingssysteem van de Nieuwe Hollandse Waterlinie was in de eerste plaats gebaseerd op het gecontroleerd onder water zetten van (grote) terreinoppervlakken. Gecontroleerde inundatie vergde een ingenieus systeem van waterwerken, zoals sluisen, stuwen, vaarten en kanalen, waarmee het peil snel en binnen nauwe grenzen gesteld en gehandhaafd kon worden. De vaarten en kanalen waren vaak reeds ter plaatse aanwezig en vergden dan hoogstens enige aanpassing. In het poldergebied bij de Forten de Gagel en Ruigenhoek zijn verschillende waterwerken tot stand gebracht die dienden tot het inlaten van water en het nauwkeurig reguleren van de gewenste peilen van inundatievelden en fortgrachten. Er behoorden in verschillende fasen diverse typen schotbalkkeringen, damsluizen en schutten toe, waarvan er enige nog in meer of minder complete toestand aanwezig zijn. Een sluis met brug en kommen op ongeveer 300 m ten

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

zuiden van het Fort Ruigenhoek is nog compleet aanwezig. Het werk kende zowel een civiele als een militaire functie, daar het deel uitmaakte van de grens tussen polders (Polder Gagel en Polder Achterwetering) en ook tussen inundatiekommen. Bij oorlogsdreiging kon het voor het inunderen benodigde water via de sluis worden ingelaten, waarna schotbalken konden worden ingelaten om het peil te helpen handhaven. De brug ten zuiden van het fort vormde een civiele schakel in de toegangsweg naar het Fort Ruigenhoek (Kanonsdijk / St.-Anthoniedijk). Deze dijk vormde de komkering tussen de 3de en 4de kom van het inundatiegebied ten noorden van de Lek. De brug was vermoedelijk altijd vast en was de opvolger van een duiker; het werk is rond 1873 aangelegd en is in 1998 gerestaureerd / gereconstrueerd. Ontvangst- en lozingskommen dienden om het kolkende water bij inlaten enigszins tot bedaren te laten komen om schade aan dijken en waterwerken te verminderen of te voorkomen. Op de bodem van de sluis ligt een stortebed om uitschuring te voorkomen.

Omschrijving

BRUG EN INUNDATIESLUIS / DAMSLUIS in de Kanonsdijk ten zuiden van Fort Ruigenhoek. Het vermoedelijk omstreeks 1873 tot stand gebrachte werk, bestaat uit twee gemetselde landhoofden en een tussenhoofd met hierover een vaste brug (ca. 9 x 3 m) aan de westzijde. In beide doorlaten dubbele schotbalkspanningen, schotbalken en vulling. De sluis en brug, met in baksteen en enkele natuurstenen blokken uitgevoerde hoofden en schuine, dalende vleugels, kent een houten brugdek met ijzeren leuningen die vijf vakken van kruislingse verbanden beslaan en gekromde uiteinden bezitten.

De ONTVANGST- EN LOZINGSKOMMEN ter weerszijden van het werk (samen ca. 50 x 20 m) vormen resten van waterbouwkundige voorzieningen ten behoeve van het voorkomen van schade bij openen van de sluis / kering en bestaan uit gegraven bassins waarin het water tot rust kon komen. De kommen zijn ongeveer rechthoekig van vorm en verhouden zich qua oppervlakte als 2 (oost) staat tot 3 (west).

Waardering

De BRUG EN INUNDATIESLUIS / DAMSLUIS MET ONTVANGST- EN LOZINGSKOMMEN ten zuiden van Fort Ruigenhoek in de Kanonsdijk zijn van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden, in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op en ontstond als uitvloeisel van - het systeem van inundatie en accesverdediging (19de eeuw) en - de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (19de eeuw).

Het betreft hier onderdelen die oorspronkelijk dateren van rond 1873, namelijk aan de militair-strategische bouwkunde gerelateerde uitingen van historische weg- en waterbouwkunde: een brug en een sluis en beschermende voorzieningen.

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, alsmede vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex.

* Het onderdeel is representatief (karakteristiek) omdat het een goed voorbeeld is van toepassing van dit type brug en sluis in een gecombineerde civiele en militaire situatie.

* Het onderdeel is goed bewaard omdat hoofdvorm en bouwkundige detaillering, alsmede diverse onderdelen, mede dankzij restauratie / reconstructie, intact zijn gebleven.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Versperring

Functie